

آیینہٴ مہر

نگاہن بہ القاب امام رضا (علیہ السلام)

ویراستہ دوم

دکتر محسن رجبی قدسی

رجبی، محسن، ۱۳۵۴ -
آئینه مهر: (نگاهی به القاب امام رضا علیه السلام / محسن رجبی. - مشهد: بنیاد پژوهشهای
اسلامی ۱۳۸۷.

ISBN 978-964-971-263-5

۶۸ص.

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه.

۱. علی بن موسی علیه السلام، امام هشتم، ۲۱۵۳ - ۲۰۳ ق. - لقب‌ها. الف. بنیاد پژوهشهای
اسلامی. ب. عنوان.

۲۹۷/۹۵۷

BP ۴۷ / ۳۵ / ۳۱ ۹۱۳۸۷

۱۵۵۰۷۰۷

کتابخانه ملی ایران

آئینه مهر

(نگاهی به القاب امام رضا علیه السلام)

دکتر محسن رجبی

چاپ دوم: ۱۳۹۷ / ۳۰۰ نسخه / قیمت ۹۵۰۰ ریال

چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: صندوق پستی ۹۱۳۸۷-۳۵

مراکز توزیع:

تلفن و دورنگار واحد فروش بنیاد پژوهشهای اسلامی: ۳۱۳۰۸۰۳

فروشگاه‌های کتاب بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: ۳۲۲۳۳۹۲۳، قم: ۳۷۷۳۳۰۲۹

www.islamic-rf.ir

info@islamic-rf.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۷	.....	سخن ناشر
۹	.....	مقدمه
۱۳	.....	فصل اول: القاب مشهور امام رضا <small>علیه السلام</small>
۱۳	.....	۱. ثامن الائمه (امام ناسخ / امام هشتم / حجت هشتم)
۱۳	.....	۲. رضا
۱۹	.....	۳. رؤوف
۱۹	.....	۴. ضامن آهو
۲۷	.....	۵. عالم آل محمد
۲۹	.....	۶. غریب
۳۲	.....	فصل دوم: القاب غیر مشهور امام رضا <small>علیه السلام</small>
۳۲	.....	الف) القاب خاص حضرت رضا <small>علیه السلام</small>
۵۳	.....	ب) القاب مشترک با رسول خدا <small>صلی الله علیه و آله</small> و ائمه اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۶۱	.....	کتابنامه

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ لَنَا آئِمَّةً يَهْدُونَنَا بِأَمْرِهِ،
وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى سَائِرِ سُلُوكِ سُلُوكِ الْأَنْبِيَاءِ وَالرَّسُولِ الْأَكْبَرِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ
وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى سَائِرِ سُلُوكِ سُلُوكِ الْأَنْبِيَاءِ وَالرَّسُولِ الْأَكْبَرِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ

در مکتب اهل بیت علیهم السلام درجه نبوی صلی الله علیه و آله را ارزشمندی زیارت، به شناخت و معرفت زائر از سیره امام علیه السلام و بهره‌گیری از علم و دانش ایشان بستگی دارد، تا زمینه هم‌آوایی و همراهی با پیشوا صلی الله علیه و آله سر الهی امام فراهم گردد و زائر از این راه به قدر توان و ظرفیت خویش در مسیری کمال، تقوا و قرب الهی قرار گیرد و گذر پرفراز و نشیب زندگی دنیای را، به سلامت و نیکی طی کند.

نام‌گذاری، نوعی نمودبخشی و هویت‌دهی به افراد و اشیاء است. در آموزه‌های قرآن کریم و سیره نبوی از نام بردن افراد با اسامی و القاب

زشت و ناپسند و آنچه که در شأن و مقام آنان نیست، نهی شده است:

﴿وَلَا تَنَابِرُوا بِالْأَلْقَابِ﴾^۱.

از آنجا که خداوند سبحان دارای «اسماء الحسنی» است، بایسته است او را با این اسامی بخوانیم^۲ و از هر صفت و لقب، و اعتقاد و سخنی که لاین ذات و ساحت مقدس خداوند متعال نیست، او را مُتْرَه بدانیم^۳. پیامبر اکرم تا آنجا به نام‌گذاری درست و مناسب اهتمام داشتند که احرام شخص یا گروهی را زشت و سبب تحقیر و پست شمرده شدن آن فرد و کرب، و ترویج فساد و خرافات می‌دیدند، بی‌درنگ آن را به نامی نیک و زیبا و پسندیده تغییر می‌دادند.^۴ ایشان انتخاب نام نیک و مناسب برای فرزندان را از وظایف مهم ال‌الین می‌دانستند.^۵

«علی» نام امام هشتم از اهل بیت علیهم السلام به مرتبت عالی، بلندپایگی، والامقامی، برتری و فرازمنای شخصیت آن حضرت اشاره

۱. حجرات (۴۹): ۱۱.

۲. قرآن کریم: اعراف (۷): ۱۸۰؛ اسراء (۱۷): ۱۱۰؛ طه (۲۰): ۸؛ حشر (۵۹): ۲۳.

۳. «سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى»، *اعلی* (۸۷): ۱؛ و نک: طباطبائی، *المیزان*. ذیل همین آیه: صفات (۳۷): ۱۵۹.

۴. بنگرید به: ابن ضریس، *فضائل القرآن*، ص ۳۱؛ جعفریان، «ترویج نگرش خوش‌بینانه توسط رسول خدا صلی الله علیه و آله»، *مقالات تاریخی* (دفتر شانزدهم)، ص ۲۲۱ - ۲۳۸.

۵. محمدی ری شهری، *میزان الحکمه*، ج ۴، ص ۳۶۷۹.

دارد. و «ابوالحسن» کنیه^۱ ایشان ناظر به خوش رویی، نیکوکاری، خیرخواهی، دلربایی و دلنشینی رفتار و گفتار بسیار پسندیده و شایسته امام است که بر مهارت، زبردستی، برازندگی و شایستگی ایشان در اصلاح امور زندگی تأکید دارد. آنچه در روایات و زیارات، از صفات و القاب^۲ برای حضرت ثامن الحجج علیه السلام بیان شده، هریک نماد و نشانه‌ای از علم و عدل و بار و مرام الهی امام است و ناظر به جایگاه اجتماعی و ویژگی‌های اخلاقی، رفتاری و گسترگی ابعاد وجودی اوست.

القاب امام رضا علیه السلام از مشهور و غیر مشهور، ۱۲۸ لقب است. القاب غیر مشهور آن - ضربه بیزبه دو دسته: القاب مشترک با دیگر معصومان علیهم السلام و القاب خاص حضرت رضا علیه السلام تقسیم شده است. این نوشتار کوشیده است وجه تسمیه القاب مشهور را تبیین کند، گرچه در مواردی به دلیل اندک بودن دانش نگارنده، به ترجمه لقب به زبان فارسی بسنده شده است. امیدوارم این بررسی و ترجمه وجه زائران ارجمند را

۱. کنیه در زبان عربی، معمولاً با افزودن «ابو» یا «ابی» یا «ایا» یا «ای» می‌دیگرددست می‌شود و بیشتر برای تکریم و تعظیم شخص به‌کار می‌رود؛ کنیه گرچه یکی با نام نخستین پسر فرد، پیوستگی دارد، اما بیشتر بیانگر امیدها، آرزوها و ویژگی‌های رفتاری و اخلاقی شخص یا وقایع مهم زندگی فرد است (شمیل، نام‌های اسلامی، ص ۱۳-۱۹).

۲. لقب، نامی است که بیشتر بر اساس سن، شغل، وضعیت ظاهری و موقعیت اجتماعی افراد تعیین می‌شود و آن را به نام افراد می‌افزایند، یا به جای نام آن‌ها به‌کار می‌برند. لقب می‌تواند تشریفاتی باشد یا برای تعیین هویت به‌کار رود (شمیل، نام‌های اسلامی، ص ۲۶-۲۷).

برانگیزد و سبب خشنودی مولایمان حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام شود.

در پایان، راهنمایی‌های استاد ارجمندم، جناب آقای دکتر محمدعلی لسانی فشارکی را ارج می‌نهم و از ایشان صمیمانه سپاسگزارم.

﴿بِنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَ اغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ .

محسن رجبی قدسی

استادیار دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم
دانشکده تربیت مدرس قرآن مشهد مقدس
۲۳ رمضان المبارک ۱۴۳۹ ق، ۱۸ خرداد ۱۳۹۷ ش
rajabi@quran.ac.ir